

PRIMJENA UNIVERZALNE DECIMALNE KLASIFIKACIJE U KNJIŽNICI STUDIJA SOCIJALNOG RADA PRI PRAVNOM FAKULTETU U ZAGREBU

THE USE OF UNIVERSAL DECIMAL CLASSIFICATION IN THE
LIBRARY OF SOCIAL WORK STUDIES AT THE FACULTY OF LAW IN
ZAGREB

Ksenija Švenda-Radeljak

Knjižnica Studija socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu
kradelj@pravo.hr

UDK / UDC 025.45UDK:364
026:025.4

Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 13. 6. 2006.

Sažetak

Uvodno se navode specifičnosti znanstvenog područja socijalnih djelatnosti, koje su se odražavale na razvoj Studija socijalnog rada kao i Knjižnice Studija socijalnog rada pri Pravnom fakultetu u Zagrebu koja je taj razvoj pratila. U nastavku, opisuju se počeci i današnje stanje primjene Univerzalne decimalne klasifikacije (UDK) pri sadržajnoj obradi građe u Knjižnici. Zaključno se ističe da je primjena UDK-a znatno unaprijedila knjižnično poslovanje.

Ključne riječi: Univerzalna decimalna klasifikacija; UDK; socijalne djelatnosti; Knjižnica Studija socijalnog rada

Summary

The paper describes the application of UDC in subject indexing in the Library of Social Work Studies at the Faculty of Law, University of Zagreb. The author gives an overview of the field of social studies and the practice of social care and underlines characteristics of the literature in this new and fast changing field. The paper provides information on the initial implementation of the UDC in this special library and explains the aspects of its practical application. Some advantages and disadvantages in using UDC are analysed and a general evaluation of its suitability for this type of library is given. Overall, the author concludes that the use of UDC contributed to the efficiency of collection organization and management in this special library.

Keywords: Universal Decimal Classification; UDC; social studies; social welfare; classification; special library; Library of Social Work Studies, Faculty of Law, University of Zagreb

Uvod

Socijalne su djelatnosti u društvu dugo bile marginalizirane. Prije Drugoga svjetskog rata u tadašnjoj su se Jugoslaviji smatrale karitativnom praktičnom djelatnosti privatnih osoba i Crkve, a u vrlo maloj mjeri kao organizirana djelatnost.¹ No, problemi nastali kao posljedica Drugoga svjetskog rata (nizak standard stanovništva, djeca bez roditelja, ratni i civilni invalidi i sl.) potaknuli su tadašnju vlast na organizirano djelovanje. Tako je 1951. osnovana Viša škola za socijalne radnike u Zagrebu.² Unatoč tome, socijalne su se djelatnosti i dalje smatrale praktičnim područjem, te su se u svojoj teoriji često nekritički oslanjale na druge društvene znanosti: psihologiju, sociologiju, pravo, pedagogiju i dr. Postupno se razvijao sve značajniji znanstveno-istraživački rad, utemeljen na postojećim teorijama socijalnih djelatnosti u svijetu iz čega se i u nas razvila teorija socijalnih djelatnosti.³

Krajem 1960-ih godina sve više sazrijeva shvaćanje o potrebi visokoškolske naobrazbe socijalnih radnika pa se 1971. osniva četverogodišnji Međufakultetski studij socijalnog rada. Razdoblje izrazite multidisciplinarnosti pomalo jenjava priključenjem toga studija Pravnom fakultetu akademske godine 1982./83.

Budući da su socijalne djelatnosti izrazito povezane s praksom, nove okolnosti nakon osamostaljivanja Hrvatske, Domovinski rat i poslijeratno razdoblje, kao i svjetski procesi globalizacije, potaknuli su kvalitativni i kvantitativni razvoj teorije socijalnih djelatnosti. Počinje se stvarati jedinstvena epistemologija toga područja i vlastita znanstvena terminologija.⁴ To je rezultiralo i službenim priznavanjem socijalnih djelatnosti kao znanstvenog područja 2000. godine,⁵ unutar kojeg su definirane znanstvene grane: socijalna politika, socijalno planiranje, teorija i metodologija socijalnog rada, posebna područja socijalnog rada, socijalna gerontologija. Svaka od tih znanstvenih grana razvija vlastite teorije i znanstveni jezik, te se bavi znanstveno-istraživačkim i nastavnim radom.

¹ Martinović, Milan. Znanstvene osnove socijalnog rada. Zagreb : Narodne novine, 1987.

² 50 godina Studija za socijalni rad / ur. Marina Ajduković. Zagreb : Pravni fakultet, 2002.

³ Knežević, Mladen. Neka razmišljanja o suvremenoj teoriji socijalnog rada. // Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada 4(1997), 29-40.

⁴ Martinović, Milan. Bitna obilježja autentične teorije socijalnog rada. // Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada 1(1994), 7-18.

⁵ Pravilnik o dopuni Pravilnika o utvrđivanju znanstvenih područja. // Narodne novine 30(2000).

Knjižnica Studija socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu

Knjižnica Studija socijalnog rada osnovana je ubrzo nakon Više škole za socijalne radnike akademske godine 1952./53. U samom početku fond Knjižnice izgrađivao se donacijama, te je stoga bio neselektivan i brojčano nevelik. Ubrzo započinje aktivnija nabava građe s raznih područja društvenih znanosti povezanih sa socijalnom politikom i socijalnim radom. Budući da se teorijska osnova socijalnog rada sporo razvijala, dugo je prevladavao eklekticizam i svojevrсно oslanjanje na "starije" znanosti. Takvo shvaćanje, kao i problemi financijske naravi, usporavali su jasnije profiliranje fonda. No, sa sve većim brojem domaćih teorijskih radova, te otvaranjem svjetskim iskustvima, i nabava se knjižnice mijenja, što se osobito očitivalo u sustavnijoj nabavi domaćih i stranih stručnih časopisa, ali i u usmjeravanju na literaturu iz područja socijalnih djelatnosti, mada se i dalje velika pažnja posvećuje multidisciplinarnosti. Ta se tradicija održava i danas.

Izgradnju fonda, koju je nalagao razvoj socijalnih djelatnosti, pratio je i razvoj obrade knjižnične građe. Korisnicima je u početku bio na raspolaganju abecedni katalog, a knjige su redane na policama prema tekućem broju (*numerus currens*). S porastom broja korisnika i njihovih sve složenijih upita formalna obrada građe više nije bila dovoljna. Stoga se započinje sa sadržajnom obradom, najprije predmetnom. Višegodišnja kontinuirana predmetna obrada dovela je do izrade tezaurusa za jedno od polja socijalnih djelatnosti – socijalnu politiku. Vremenom se uz predmetnu obradu pojavila i potreba za obradom građe prema nekoj klasifikacijskoj shemi kako bi se osiguralo što učinkovitije pronalaženje građe, odnosno njezin raspored na policama. Za tu je svrhu u Knjižnici Studija socijalnog rada odabrana Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK). Mada ima i prednosti i nedostataka,⁶ ona je najraširenija klasifikacija upravo zbog svoje analitičko-sintetičke strukture, koja omogućuje prilagodljive kombinacije pojedinih skupina.

Počeci klasifikacije građe u Knjižnici Studija socijalnog rada

Klasifikacijom građe započelo se 1995. godine. Pritom su korišteni tada dostupni priručnici koji nisu u potpunosti odražavali stvarno stanje, odnosno razvoj područja socijalnih djelatnosti. Prvi je bio priručnik J. Živkovića *Stručni katalog. Izvod iz Univerzalne decimalne klasifikacije*,⁷ koji je bio usklađen sa stanjem UDK iz 1966., a drugi priručnik Lj. Filaković *Univerzalna decimalna klasifikacija : shema za stručni katalog u narodnim knjižnicama*,⁸ koji je pak bio usklađen s UDK shemom iz 1981. i 1982.

⁶ Leščić, Jelica. Univerzalna decimalna klasifikacija u online okruženju. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 3/4(1996), 17-30.

⁷ Živković, Janko. Stručni katalog. Izvod iz Univerzalne decimalne klasifikacije. Zagreb : Društvo bibliotekara Hrvatske : Matica hrvatska, 1968.

⁸ Filaković, Ljerka. UDK – Univerzalna decimalna klasifikacija : shema za stručni katalog u narodnim knjižnicama. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1985.

U starijem priručniku (1968.) detaljnije je razrađena klasifikacijska shema, a koristio se kao pomoć pri izradi predmetnih odrednica. Za potrebe klasifikacije koristio se noviji priručnik (1985.), ali uz povremene konzultacije starijeg. Kako skupine *304 Općenito o socijalnom pitanju. Socijalna politika. Pitanja razvoja i 36 Socijalna zaštita i pomoć. Osiguranje* nisu bile hijerarhijski dovoljno razrađene, često su se radi odgovarajuće klasifikacijske obrade koristile oznake iz općih i posebnih pomoćnih tablica iz priručnika J. Živkovića. Tako se, na primjer, pri klasificiranju građe čiji je sadržaj bio vezan za djecu kojoj je potrebna socijalna skrb (tadašnji pojam "socijalna pomoć"), oznaci *364.6 Osobe koje pružaju socijalnu pomoć. Osobe kojima je potrebna socijalna pomoć* dodavala opća pomoćna oznaka za djecu *-053.2*. Za izražavanje pak odnosa socijalnog rada s nekim drugim znanstvenim područjem koristila se dvotočka. Na primjer, publikacija o socijalnom radu koji je povezan s problemima alkoholizma opisivala se oznakom *364.4:613.81*. S obzirom na povezanost socijalne djelatnosti sa srodnim društvenim znanostima, uporaba dvotočke bila je vrlo česta. Relativno česta bila je i uporaba znaka plus, kojim su se povezivale pojedine oznake. Taj se znak osobito koristio za povezivanje pojedinih zemalja. Primjerice, publikacija koja opisuje socijalni rad u (tadašnjoj) Jugoslaviji i Francuskoj označivala se oznakom *364.4(497.1+44)*.

No, kako je već istaknuto, razvojem područja stvarao se i vlastiti znanstveni jezik, te povećavao broj stručnih izraza. Stoga su navedeni priručnici za klasifikaciju sve teže udovoljavali potrebama sadržajne obrade. Ona se značajno poboljšala pojavom novoga priručnika *UDK: hrvatsko džepno izdanje*⁹ 2003., koji donosi prijevod UDK iz 1999. godine. Tu se ponajprije misli na suvremeniji prijevod termina, kao i na hijerarhijski raščlanjenu strukturu skupine 36.

Mada dobrodošla i prijeka pomoć, ova publikacija još uvijek nije u potpunosti mogla zadovoljiti potrebu za preciznom klasifikacijskom obradom građe s područja socijalnih djelatnosti. Nove mogućnosti otvara hrvatski prijevod MRF-a (Master Reference File) iz 1998. objavljen 2005.¹⁰ U nastavku, prikazat će se utjecaj toga najnovijeg priručnika na obradu i smještaj građe iz znanstvenog područja socijalnih djelatnosti (socijalna politika, socijalno planiranje, teorija i metodologija socijalnog rada, posebna područja socijalnog rada, socijalna gerontologija).

Klasifikacija građe u Knjižnici Studija socijalnog rada danas

Hijerarhijski dublja i razrađenija shema koju donosi prijevod srednjeg izdanja UDK pomaže pri izradi predmetnih odrednica, kao i tezaurusa za polje socijalne politike. Usto, znatno je poboljšala i osuvremenila klasifikacijsku obradu. Ona

⁹ Univerzalna decimalna klasifikacija. Hrvatsko džepno izd. Zagreb : Naklada Nedičko Dominić, 2003.

¹⁰ Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti.

nudi UDK oznake za mnoge specifične pojmove koji su dio socijalnih djelatnosti. Osobito je razrađena struktura za znanstvenu granu posebna područja socijalnog rada. Za klasifikaciju građe koja pripada toj znanstvenoj grani najčešće se koriste oznake *364.1 Problemi koji utječu na blagostanje*, *364.2 Posebni problemi koji djeluju na blagostanje*, te *364.4 Vrste socijalnih usluga*. Skupina *364.04 Metode i vrste pomoći* koristi se za klasifikaciju i u socijalnoj gerontologiji, socijalnoj politici te socijalnom planiranju. Skupina *364.01 Teorija socijalne pomoći* u kombinaciji sa skupinom *303 Metodologija društvenih znanosti* pomoću dvotočke vrlo dobro prikazuje različite teorije socijalnih djelatnosti.

Međutim, socijalne djelatnosti i dalje kao jednu od svojih specifičnosti zadržavaju multidisciplinarnost, koja se izražava povezivanjem glavnih oznaka dvotočkom. U kombinaciji s oznakama iz skupine *36*, ili pak samostalno, najčešće se koriste sljedeće oznake: *159.9 Psihologija*; *17 Etika*; *303 Metode društvenih znanosti*; *316 Sociologija*; *34 Pravo. Pravna znanost*; *37 Odgoj i obrazovanje*. S područja medicinskih znanosti posebno se koriste oznake: *615.851 Psihoterapija*; *616-058 Socijalna medicina*; *616.89 Psihijatrija*.

S druge strane, unutar nekih područja smanjuje se korištenje dvotočke. Tako se, na primjer, problemi koji povezuju alkoholizam i socijalni rad više ne moraju iskazivati kombinacijom *364.4:616.81*, jer postoji broj *364.272 Ovisnosti i zlouporaba sredstava ovisnosti*.

U odnosu na ranije spomenute priručnike, srednje izdanje donosi i novu skupinu *365 Potrebe vezane uz stanovanje*, koja se koristi samostalno, a po potrebi veže dvotočkom s drugim skupinama. Na primjer, oznakom *364.013:365* može se označiti sadržaj koji opisuje mjere socijalne države u području stanovanja.

Unatoč neospornim prednostima, promjene u skupini *36* donijele su i neke probleme i nedoumice. Nova klasifikacijska struktura ne slijedi potpuno promjene nastale na planu socijalnih djelatnosti i suvremene podjele toga znanstvenog područja. Stoga je u praksi trebalo iznaći rješenja za takve slučajeve, koja se opisuju u nastavku.

Socijalna politika, kao jedno od glavnih polja znanstvenog područja socijalnih djelatnosti, u ranijim je UDK shemama bila u skupini *304*. No, u hrvatskom prijevodu srednjeg izdanja taj se pojam više ne spominje,¹¹ već se vjerojatno smatra dijelom teorije socijalne pomoći (oznaka *364.01*). Taj raskorak između UDK i stanja znanosti stvara problem. Naime, polje socijalne politike na Studiju socijalnog rada proučava se izravno unutar tri kolegija: "Osnove socijalne politike", "Socijalna politika Hrvatske" i "Komparativna socijalna politika" te posredno unutar još nekih kolegija. Kako Knjižnica posjeduje velik broj građe s toga polja, a imajući u vidu spomenuta ograničenja UDK, ta se građa klasificira oznakom *364.01 Teorija socijalne pomoći*, a unutar nje oznakom *364.013 Država blagostanja. Socijalna država*. Često se koriste i oznake *364.014 Načelo solidarnosti*

¹¹ Uz *304* pripadajući je tekst *Društvena pitanja. Društvena praksa. Kulturna praksa. Način življenja*.

pri pružanju pomoći i 364.016 Društveni značaj pružanja pomoći uz upotrebu dvotočke. Tako se, na primjer, građa koja obrađuje probleme zapošljavanja na koje utječe tzv. socijalna država označuje oznakom 364.013:331. Prema jednoj od prihvaćenih definicija, socijalna politika "obuhvaća one državne aktivnosti kojima se regulira pružanje naknada i usluga pojedincima ili obiteljima koje su, zbog određenih okolnosti, ostale potpuno ili djelomice bez svojih prihoda, pa su stoga dospjele u nepovoljnu životnu situaciju. Jezgro socijalne politike uključuje socijalno osiguranje, socijalnu pomoć, zdravstvenu zaštitu i socijalne usluge. U širem smislu ovaj pojam uključuje obrazovnu i stambenu politiku te politiku zapošljavanja."¹² Ona, dakle, korespondira s gore navedenim znanstvenim poljima i područjima.

Socijalna gerontologija kao jedno od polja socijalnih djelatnosti i dalje nema posebnu oznaku, već se koristi oznaka 316.346-053.9., kojoj se pomoću dvotočke može pridodati neka oznaka iz skupine 36, najčešće 364.04.

Zaključak

Primjena UDK u sadržajnoj obradi građe u Knjižnici Studija socijalnog rada znatno je unaprijedila knjižnično poslovanje. Unatoč navedenim problemima, uvođenjem UDK omogućeno je objektivno i precizno označivanje građe. Prednost je UDK i to što se stalno dopunjava i mijenja prateći promjene u pojedinim znanostima, mada ne onom dinamikom koja bi bila poželjna, osobito u onim mladim, propulzivnim kao što je to socijalna djelatnost.

LITERATURA

- 50 godina Studija za socijalni rad / ur. Marina Ajduković. Zagreb : Pravni fakultet, 2002.
- Knežević, Mladen. Neka razmišljanja o suvremenoj teoriji socijalnog rada. // Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada 4(1997), 29-40.
- Leščić, Jelica. Univerzalna decimalna klasifikacija u online okruženju. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 3/4(1996), 17-30.
- Martinović, Milan. Bitna obilježja autentične teorije socijalnog rada. // Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada 1(1994), 7-18.
- Martinović, Milan. Znanstvene osnove socijalnog rada. Zagreb : Narodne novine, 1987.
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o utvrđivanju znanstvenih područja. // Narodne novine 30(2000).
- Univerzalna decimalna klasifikacija. Hrvatsko džepno izd. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2003.

¹² Martinović, Milan. Bitna obilježja autentične teorije socijalnog rada.

Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti.

Filaković, Ljerka. UDK – Univerzalna decimalna klasifikacija : shema za stručni katalog u narodnim knjižnicama. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1985.

Živković, Janko. Stručni katalog. Izvod iz Univerzalne decimalne klasifikacije. Zagreb : Društvo bibliotekara Hrvatske : Matica hrvatska, 1968.